

EgRES Dorótya

A racionalitás határai Kálmán Olga *Álomország: hol a határ?* című könyvéről

Álomországban élnénk, ha könnyedén kiismernénk magunkat a politika útvesztőjében, ha kritikusan értelmeznénk a pártok kommunikációs stratégiáit vagy teljes egészében átlátnánk a gazdasági és politikai összefüggéseket. Kálmán Olga *Álomország: hol a határ?* című könyve 2015 menekültválságával és az azt körülvevő politikai stratégiákkal foglalkozik. Az ATV legismertebb programjának, az „Egyenes beszéd”-nek a műsorvezetője és egyben főszerkesztője azzal a céllal adta ismét írásra fejét, hogy segítsen megérteni a történetek okait és folyamatait – megérteni a politika rejtett üzeneteit, a vallási és a kulturális különbségeket, a menekültek életútjait és motivációit. A kötet fotóit a szerző lánya, Pungor Luca készítette, aki a BKF fotószakán végzett.

A könyv különlegessége abban rejlik, ahogyan a fejezetek témái váltogatják egymást. A politikai, gazdasági és jogi elemzéseket megtörik a menekültekkel készült budapesti beszélgetések, valamint egy szír származású lány, Nedja naplórészletei. Kálmán Olga annak rövid budapesti tartózkodása során ismerte meg a huszoneves lányt, aki a szerzőnek ajándékozta a menekülés során készített naplóját. Nedja grafikusnak tanult egy szír egyetemen, és éppen az egyetemen tartózkodott, amikor azt bombázni kezdték. Nem sokkal ezután döntött úgy családjával, hogy elhagyják hazájukat. Nedja azzal a céllal írta naplóját, hogy a világnak valaki elmesélhesse, mit éltek át – vagy mibe haltak bele. Országokat átszelő fizikai megpróbáltatásairól és lelki fájdalmaikról olvashatunk, ami rendkívül hatásosan készítheti az olvasót arra, hogy a politikai elemzéseket más perspektívából értékelje. Érdekes lett volna megjelentetni fotókat az eredeti naplóról, hogy láthassuk annak állapotát, az írásképet és a rajzokat.

Hasonlóképpen kifejezőek a menekültekkel készült találkozások beszámolóit, és valójában ezek adják a könyv értékét. Kálmán Olgának a Keleti pályaudvaron és a II. János Pál pápa téren sikerült afgán, eritreai és szír menekültekkel beszélgetnie. A szerző sokszor elismétli, hogy beszélgetőpartnerei nehezen nyíltak meg, mert attól féltek, egyszer mégis vissza kell térniük hazájukba, és felelniük kell az elmondottakért. Nemcsak megpróbáltatásairól olvashatunk, hanem bepillantást nyerhetünk kulturális és vallási szokásaikba is. Eritrea magyarországi tiszteletbeli konzulja arról mesélt a szerzőnek, hogy ismét „idegenként tekintenek rá”, „menekült lett a magyarok szemében”, annak ellenére, hogy több évtizede él Magyarországon, és hosszabb ideje magyar állampolgár, mint maga Kálmán Olga (ugyanis előbb kapta meg állampolgárságát, mint hogy a szerző megszületett volna).

A politikai, gazdasági és jogi elemzésekről szóló fejezetek hatásukban kissé elmaradnak az előzőektől. A szerző kronológiai rendben veszi sorra a történéseket, kezdve az év eleji párizsi merényletektől a (kérdéses, hogy kiket is megszólító) menekültellenes plakátokon át a szerb-magyar határon felhúzott kerítésig. Ezek előtt azonban beszámol egyéb, a menekültekhez kevésbé köthető, de annál inkább hangsúlyos magyar belpolitikai témákról (Simicska, kitiltás, internetadó, Quaestor, vasárnapi zárva tartás stb.), ezzel megadva a könyv hangulatát. A témaválasztás, a szóhasználat és az érvelési stratégia pontosan leképezi, amit eddig láthattunk és hallhattunk Kálmán Olgától. Az elemző részekben sokszor idézi Hack Pétert, akinek szakterülete elsősorban a büntetőjog, itt azonban más témákhoz szól hozzá. Hack segítségével amellet érvel a szerző, hogy a nyugati demokráciákhoz hasonló államberendezkedési modellek életképtelensége az iszlám törzsi szövetségi alapjaira vezethető vissza, ahol is a család és a vallás a fő szervezőelem. Továbbá arra hívják fel a figyelmet, hogy a nagyhatalmak nemcsak a diktatúrák felszabadításáért, hanem a konszolidációs folyamatokért is felelősséggel tartoznak.

Újdonságot talán annak a külföldi kommunikációs stratégiának a bemutatása hozhat, aki nagyban hozzájárul a Fidesz sikereihez. Arthur J. Finkelstein portréja sokak számára ismeretlen lehet, de annál fontosabb dolgokra világít rá. Finkelstein munkásságának alapja, hogy a választókat sosem racionális alapon érdemes meggyőzni arról, kire szavazzanak; inkább érzelmi ráhatással lehet elérni, hogy kire *ne* szavazzanak. Finkelstein receptje szerint ellenségképet kell alkotni, hogy aztán a felfűtött negatív érzelmek kovácsolhassák össze a nemzetet. Kálmán Olga is ezt a taktikát véli

felfedezni, amikor a kormány kommunikációs stratégiáját elemzi, elsősorban a plakátkampány és a nemzeti konzultáció kapcsán. A menekültek, a bevándorlók és a külföldi munkavállalók egyetlen kategóriába történő összevonása váltja ki az elutasító és ellenséges attitűdöket, a terrorizmussal és a közbiztonság gyengülésével való összekapcsolásuk pedig veszélyérzetet kelt bennünk. A cél nem lehet más, mint hogy még a menekültek ideérkezése előtt felkészítsék a hírfogyasztó állampolgárokat, mit is kell ezekről az idegenekről gondolni.

Pont e gondolatra rímél az a rész Nedja naplójában, amelyben a menekültek közösséggé formálódásáról ír. Elmondása szerint ugyan a rajtaütés elkerülése végett csöndben kellett járniuk az utat, és különben sem értették meg egymást nyelvileg a különböző nemzetiségűek, mégis bemutatkozás és szavak nélkül váltak ismerőssé. Ismerősök, mert osztoznak a hazájukat elhagyni kényszerülés és a túlélés gyötrelmének tapasztalatán, amelyeken kívül nem sok marad nekik:

„Néztem a barátnője arcát, még mindig semmi érzélem, mozdulatlanul ült mellettünk, és abba az irányba fordította a fejét, amerre a vőlegénye eltűnt a fák között. Én pedig azon gondolkodtam, hogy milyen szép pár lesznek majd egyszer, valahol egy normális országban. Mi Szíriában már elfelejtettük, milyen a rendes élet. A fiúk nem udvarolnak a lányoknak, nem voltak párok, senki nem tervezte az esküvőjét, a házát, a jövőjét. Mi, fiatalok nem gondoltunk arra, hogy milyen is lesz az, ha férjhez megyünk, feleséget választunk, gyerekeink születnek. Furcsa, hogy évek óta most először, itt, egy ismeretlen ország kikötőjében jut az eszembe, hogy milyen is lehet egy emberibb élet. Mert amit évek óta mi élünk, az sem nem emberi, sem nem igazi élet.”

A közbeszédben a menekültkérdés mindennél fontosabb témává vált, példátlanul hosszú ideig uralta a politika és a média napirendjét. Kálmán Olga könyve egy közelmúltbeli, még le nem zárult közéleti-politikai témát mutat be, így nem várhatjuk el tőle, hogy az utókor bölcsessége hassa azt át. Nem érzem problémának az okok és a folyamatok elemzésekor, hogy az írásmű egy alakulóban lévő eseménysorozatról ad számot, ugyanakkor ezt nem árt szem előtt tartani, és több megállapítást átértékelni. A Budapesten készült beszélgetésekben a menekültek hangsúlyozták, egyikük sem saját országán kívül képzelte el azt a bizonyos szebb jövőt; ez az oka annak, hogy sokan el sem indulnak. Mindannyian azért küzdenek, hogy hazájukban teremtsék meg ennek feltételeit. Egyetértek Kálmán Olgával, amikor azt írja, a menekültek történetei mögött sokkal több van – több annál, mint amit elmeséltek, és amit mi mint kívülállók racionálisan fel tudunk fogni. (Kálmán Olga: *Álomország: hol a határ?* Budapest, Libri Kiadó, 2015, 258 oldal, 3990 Ft)

Egres Dorottya kommunikáció- és médiatudomány szakon végzett az ELTE-n, majd a BME-n. 2015-től a BME Tudományfilozófia és Tudománytörténet Doktori Iskola PhD-hallgatója. Kutatási területe a politikai kommunikáció és a médiaargumentáció. Szakmai gyakorlatát az ATV Start műsoránál végezte.